



Terecht of niet

De rechten van een gehandicapte kandidaat

■ Ton Lamers

Mr. dr. A.H. Lamers is voorzitter van de Centrale Examencommissie van de ArtEZ hogeschool voor Kunsten en postdoc onderzoeker aan de faculteit Cultuur- en Rechtswetenschappen van de Open Universiteit.
Email: lamers@musiconomie.nl

De casus die in deze bijdrage wordt besproken, is op drie punten anders dan de andere casussen die in deze rubriek besproken zijn: er komt een nieuwe 'rechter' in beeld, het exameninstituut valt niet onder de Wet op het Hoger onderwijs en Wetenschappelijk onderzoek (WHW) en er is geen sprake van een student die binnen een opleiding tentamen doet, maar van een cursist die examen doet bij een examenbureau. De casus is interessant omdat in deze andere omgeving een oud thema speelt, namelijk 'bijzondere omstandigheden'. De vraag is of de examinerator, in dit geval het examenbureau, in het belang van de kandidaat rekening diende te houden met die 'bijzondere omstandigheden'.

De casus

Een cursist heeft een opleiding bij een (grote) particuliere opleider gevolgd en moet om deze opleiding te kunnen verzilveren - als behaald met civiel effect - een examen afleggen bij een daartoe erkend examenbureau. De cursist heeft een gezichtsvermogen van slechts 16% en grote problemen met de felheid van het licht. Het betreffende examen wordt digitaal afgenomen en omdat de cursist als gevolg van zijn handicap moeilijk teksten van een beeldscherm kan lezen, vraagt hij het examenbureau of hij tijdens het examen gebruik mag maken van het programma 'Zoom Tekst'. Dit programma maakt het mogelijk de tekst- en achtergrondkleuren van het beeldscherm zo in te stellen dat hij de vragen en andere informatie zoals de bijlagen, goed kan zien en dus kan lezen. De cursist heeft zelf een licentie van het programma op een usb-stick staan en het recht dit programma op een onbeperkt aantal computers te gebruiken. Het examenbureau

wijst dit verzoek af. Vervolgens vraagt de kandidaat of hij dan de Windows-optie 'hoog contrast' tijdens het examen mag gebruiken. Met deze optie kan de kandidaat ook nog voldoende zien om het examen te kunnen maken, maar ook dit verzoek wijst het examenbureau af. De kandidaat geeft het nog niet op en verzoekt, via een gemachtigde, of hij het examen dan schriftelijk (met pen en papier) mag maken, maar ook dit verzoek wordt door het examenbureau afgewezen. Het examenbureau motiveert deze drie afwijzingen door te stellen dat zij niet kan garanderen dat het programma 'Zoom Tekst' zal werken, dat uit een test blijkt dat het niet mogelijk is om tijdens het examen met de optie 'hoog-contrast' te werken en dat het schriftelijk afnemen van het examen in strijd is met de beleidsregels van het examenbureau.

De kandidaat legt de zaak voor aan het College voor de rechten van de mens (zie kader) en stelt dat het examenbureau onvoldoende heeft onderzocht of hij het examen had kunnen afleggen met behulp van de door hem aangedragen aanpassingen. De kandidaat onderbouwt zijn stelling met de feiten dat hij hetzelfde examen inmiddels bij een ander examenbureau heeft afgelegd en dat dat andere bureau direct positief reageerde op zijn verzoek om het examen op een aangepaste wijze te kunnen afnemen door hem uit te nodigen het programma 'Zoom Tekst' op hun computers te testen. Na deze test heeft de kandidaat dat examen vervolgens met succes kunnen afleggen.

Het examenbureau stelde dat zij geen 'verboden onderscheid' (discriminatie in juridische terminologie) heeft gemaakt, omdat het niet is toegestaan om vergrotingssoftware op een examencomputer te zetten en dat er een vergrotingsfunctie in de examensoftware gebouwd is. Ook betoogt het examenbureau dat aan de kandidaat was medegedeeld dat hij een verklaring van een arts kon overleggen op grond waarvan hij extra tijd voor het examen

had kunnen krijgen. De kandidaat zou niet op dat aanbod hebben gereageerd. Daarnaast verweerde het examenbureau zich door te stellen dat zij niet het beheer over de software op de examencomputers heeft en zij daarom niet kon garanderen dat het programma 'Zoom Tekst' zou functioneren. Ook stelde het examenbureau dat ze de optie 'hoog-contrast' zelf heeft getest, maar dat deze niet werkte. Als redmiddel stelde het examenbureau dat er telefonisch contact met de kandidaat is geweest, waarbij de kandidaat is gewezen op de mogelijkheden die het examenbureau wel kan bieden, zoals een voorleeshulp. Tot slot stelde het examenbureau ook dat de kandidaat niet heeft aangegeven waarom hij alleen maar zou zijn geholpen met de door hemzelf gevraagde aanpassingen.

De uitspraak

Het college van beroep voor de rechten van de mens (hierna 'het college') stelt eerst vast dat de kandidaat een handicap heeft en dat het verboden is bij mensen met een handicap of chronische ziekte onderscheid te maken bij het aanbieden van of verlenen van toegang tot goederen en diensten en bij het sluiten, uitvoeren of beëindigen van overeenkomsten terzake indien dit geschiedt in de uitoefening van een bedrijf. De kandidaat kan dus klagen dat hij wordt gediscrimineerd.

Artikel 2 van de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of een chronische ziekte (WGBH/CZ) schrijft bovendien voor dat degene tot wie het verbod van onderscheid zich richt, gehouden is naar gelang de behoefte doeltreffende aanpassingen te verrichten, tenzij deze door hem een onevenredige belasting vormen. Het is in beginsel aan de persoon met een handicap of chronische ziekte om aan te geven welke doeltreffende aanpassingen hij of zij nodig heeft.

Het college overweegt vervolgens dat de kandidaat de noodzaak van de door hem gevraagde aanpassingen voldoende heeft onderbouwd en aan zijn informatieplicht heeft

voldaan. Met dat laatste komt dan een onderzoeksplicht op de verweerder, het examenbureau, te rusten. Die onderzoeksplicht betekent vooral dat een aanbieder (van goederen of diensten) dient te informeren bij degene die om een aanpassing vraagt en in ieder specifiek geval dient te bekijken in hoeverre een oplossing mogelijk is. Hierbij is van de zijde van aanbieder overleg en actief handelen vereist. Ten aanzien van het tegenaanbod (het examen laten voorlezen) geeft de kandidaat ter zitting aan dat dat niet kan werken, omdat hij dan de interpretatie van de voorlezer krijgt. Tot slot betoogt het college dat van het examenbureau een actievere houding verwacht had kunnen worden. Het college oordeelt dat het examenbureau ten opzichte van de kandidaat een verboden onderscheid heeft gemaakt op grond van een handicap of chronische ziekte.

Terecht of onterecht?

Dit oordeel van het college is geheel in lijn met wat een scholier of student van een door de overheid geaccrediteerde en gefinancierde onderwijsinstelling (het reguliere onderwijs) in dit geval had kunnen verwachten. Elke onderwijsinstelling of exameninstelling moet begrijpen dat het maximaal faciliteren van mensen met een handicap of chronische ziekte tijdens een toets wettelijk verplicht is. Dat het voor het reguliere onderwijs in de diverse wetten zoals de WHW (voor het hoger onderwijs) is vastgelegd en voor andere instellingen niet, doet er niet toe. Zulke wetten hebben zogenaamde reflexwerking, dat betekent dat niet alleen gevallen waar de wet exact op ziet door die wet worden beschermd maar ook gevallen die daar verregaand op lijken.

Het College voor de rechten van de mens heette vroeger de commissie gelijke behandeling is, wat ik zou willen noemen een “quasi-rechter”. Het college behandelt op verzoek (gratis) kwesties waarin personen van mening zijn dat zij gediscrimineerd worden en geeft daarop vervolgens een ‘oordeel’. Het College voor de rechten van de mens heeft ook nog vele andere taken maar die worden in deze bijdrage niet besproken omdat hier alleen de taal als quasi-rechter van belang is. Ik spreek van quasi-rechter omdat een uitspraak van het college voor de rechten van de mens, in juridische termen ‘oordeel’ genoemd, geen civiel effect heeft. Dat laatste betekent dat aan de uitspraak zelf nauwelijks of geen consequenties verbonden zijn. Feitelijk zou een verwerende partij die van discriminatie wordt beschuldigd na de uitspraak dat er inderdaad sprake is van discriminatie vrolijk verder kunnen gaan met discrimineren. Het is wel zo dat een verzoeker die gelijk heeft gekregen van het College voor de rechten van de mens met dat ‘oordeel’ in de hand een (dure) civiele procedure kan starten waarin het oordeel van het College voor de rechten van de mens alsdan een buitengewoon sterk bewijsmiddel is om een civiele eis (ongedaanmaking van een situatie eventueel verstrekt met een dwangsom of een schadevergoeding etc.) te steunen. ■